

Hadi és más nevezetes történetek

Tanulmányok Veszprémy László tiszteletére

Szerkesztette
Kincses Katalin Mária

HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum
2018

A kiadásért felel
Dr. Kovács Vilmos ezredes,
a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum parancsnoka

Felelős szerkesztő
Kincses Katalin Mária

A borítót a bécsújhelyi Missale iniciálé-motívumkincsének felhasználásával
Szabó Emese tervezte

© Szerzők, 2018
© HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, 2018

ISBN 978-963-7097-87-4

A kötetet gondozta a Line Design Kft.

Bakóc Tamás kölcsönei a királynak

Az esztergomi székesfőkáptalan levéltárában található két rövidke forrás, amelyekben a Bakóc Tamás főkancellár által II. Ulászló királynak különböző időpontokban kölcsön adott, valamint azok egy részének törlesztéseként visszafizetett összegek szerepelnek.¹ A jegyzékek nemcsak terjedelmükhöz képest, hanem önmagukban is unikális forrásai a magyar középkornak: mindkettő fontos adatokkal járul hozzá a király és kancellárja közötti kapcsolathoz, illetve a Magyar Királyság kiadásainak finanszírozási módjához. Jelentőségüket mégsem ezek adják: nagy általánosságban eddig is tudtuk, hogy az egri püspök, majd esztergomi érsek a kor viszonyai között is sok pénzzel segítette ki a királyát, illetve az országot, ám ezek nagyságáról ritkán értesülünk.² S noha az egyes kölcsönügyleteket szokás szerint „lepapírozták”,³ ezekből azonban vajmi keveset ismerünk.⁴ Ennek elsődleges oka az, hogy a kölcsön visszafizetésekor az adóslevelet érvénytelenítették, ez történt 1506-ban is: a király és az érsek elszámolt egymással, a korábbi oklevelek pedig visszakerültek az uralkodóhoz.⁵ A szóban forgó jegyzékek tehát egyfelől e hiányt orvosolják, másfelől pedig betekintést kaphatunk a hitelfelvételek „dinamikájába”. Természetesen nem állíthatjuk teljes biztonsággal, hogy a források minden egyes kölcsönadott forintról tudósítanak, de az előbb említett 1506. március 1-jei elszámolás fényében annyi – megelőlegezve a dolgozat egyik eredményét – kijelenthetőnek látszik, hogy az 1494 és 1506 közötti bő tíz év pénzmozgásairól megbízható tájékoztatást nyújt.

Az első és egyúttal legfontosabb annak meghatározása, hogy kik és mikor állították össze a két⁶ forrást, valamint milyen célból tették azt. Nézzük tehát az első jegyzéket: a nyolc oldalas füzetnek csak az első három oldalát használták fel, a benne szereplő tételeket egy kéz, mégpedig

¹ Prímási Levéltár, Esztergom: Esztergomi Székesfőkáptalan Magánlevéltára, Acta radicalia 49-10-25. (MNL OL DF 237 945.)

² Vö.: *Fraknoi* 1888. 101. o. Lásd még általánosságban a Bakóc Tamás érsek szabad végrendelezését biztosító királyi oklevelek szövegét: II. Ulászló király 1501. december 13-án (MNL OL DF 238 523.), II. Lajos király 1520. szeptember 5-i, apja engedélyét megerősítő (MNL OL DF 238 532.), ill. II. Lajos királynak Bakóc Tamás 1517. május 25-i végrendeletét írásba foglaló (MNL OL DF 238 528.) oklevelei – ezeket átírta I. Ferdinánd király 1534. november 25-i oklevelében (MNL OL DF 238 529.). Az oklevelek kiadása: *Szántófi Antal*: Bakács Tamás végrendelete. *Magyar Sion*, 7. (1869) 522–531. o.

³ Lásd például a 2. jegyzék 3. oldalán szereplő bejegyzéseket. Függelék I. 2. sz.

⁴ Lásd a Függelék II. 1–4. sz. alatti okleveleket.

⁵ MNL OL DF 238 527. Szövegét lásd: Függelék II. 5. sz.

⁶ Az, hogy két különböző forrás szövegéről van szó, korántsem egyértelmű: a két jegyzéket ugyanis ma egy levéltári számon őrzik és annak idején az oldalait 1-től 8-ig beszámozó levéltáros egy forrásnak véltve őket egyesítette a két különböző kéz által írt szövegeket. Minderre a forrás mikrofilmzése előtt került sor, és ennek révén, ha valaki a jegyzéknek csak a fényképét nézi meg, annyit vehet észre, hogy a forrást két különböző kéz írta. Miután őrzési helyén, Esztergomban megtekintettem a forrás „eredetijét”, rögtön egyértelművé vált, hogy két különböző forrásról van szó: az egyik egy füzet, a másik két, egymás mellett lévő papírlapból áll (részletes

egy bizonyos „S” prépost írta, aki nemcsak aláírta (*S prepositus manu propria*), hanem feljegyezte a lejegyzés dátumát is: 1499. május 28. Ez a dátum egyúttal megmagyarázza, hogy miért nevezik az 1496-ban nyújtott kölcsönök esetében is Bakóc Tamás egri püspököt „esztergomi főtisztelendő úrnak”. De vajon ki lehetett ez az „S” prépost? A füzet 8. oldalára későbbi kézzel valaki ráírta, hogy „Zsigmond egykori kincstartó jegyzéke” (*registrum domini Sigismundi olym thesaurarii*). Lehetséges azonban a jegyzék összeállítójának pontosabb meghatározása is. Egyfelől árulkodó, hogy e három oldalon az 1496 és 1499 közötti kölcsönök szerepelnek, illetve a jegyzék 3. oldalán, ahol az aláírás is áll, a tételek arról szólnak, hogy milyen királyi jövedelmekből törlesztik Bakóc Tamásnak a kölcsönöket. Ráadásul az utolsó bejegyzés mintegy elszámolásként is felfogható. Figyelemre méltó még, hogy ugyanitt a szöveg egy helyen egyes szám első személyre vált (*ex manibus meis ... dedi* – pag. 3.). Mindezek alapján az „S” betű mögött rejtőző prépost nem lehet más, mint az ekkor hivatalban lévő kincstartó, Vémeri Zsigmond budafelhévízi prépost, aki 1496. június közepétől 1500. február 9-ig viselte a tisztséget.⁷

Nehezebb kérdés a második jegyzék – két összefüzetlen papírlap négy, a korábbi 4–7.⁸ oldalán lévő – tételeinek a keltezése. E négy oldalt is egy kéz írta, de a lejegyző nem nevesítette magát, valamint a kölcsönadott és visszafizetett összegek esetében sem járt el annyira precízen, mint Vémeri Zsigmond kincstartó: az általa feljegyzett tételek első – a jegyzék mai számozása szerinti 4. – oldalán az 1494., a harmadik – 6. [7.] – oldalán viszont az 1496. év áll. De ez utóbbiak csak a kölcsönök időpontját jelentik, mivel az oldal címe szerint az esztergomi érsek, illetve bíboros követeléseit tartalmazza, már pedig Bakóc 1500. szeptember 28-án nyerte el a bíborosi címet.⁹ Az utolsó, negyedik – a korábbi 7. [6.] – oldalon szereplő összegek esetében azonban csak a tételek szövegéből indulhatunk ki.

Az első bejegyzésben Zsigmond prépost-kincstartó neve (*tempore condam domini Sigismundi prepositi thesaurarii*) szerepel, ő nem más, mint a már többször említett Vémeri Zsigmond, aki 1496. június közepétől 1500. február 9-ig viselte a kincstartóságot.¹⁰ Mivel Zsigmond leleszi, majd budafelhévízi prépost a zágrábi püspökséget csak halála előtt egy hónappal, 1500. január elején nyerte el,¹¹ így a tételben leírt kölcsönügylet is 1496 nyara és 1499 vége között zajlott le. A lejegyzésére viszont, mivel Zsigmond néhaiként szerepel, már halála után, legkorábban tehát 1500 februárja közepén került sor.

A második tétel szerint az érsek zálogba vette Esztergom városát hatezer forintért. Esztergom királyi városát Bakóc két részletben szerezte meg az uralkodótól.¹² Először 1502. szeptember 14-én

---

leírásukat lásd a szövegben), ráadásul az elsőnek, a füzetalakúnak az üres lapjait nem mikrofilmelték le, így is azt a látszatot keltve, mintha egybetartoznának.

⁷ Arch. 1458–1526. I. 131. o. Mindezt az írásképek összehasonlítása is megerősíti, vö. pl. a Zsigmond prépost-kincstartó 1499. május 23-i levelén szereplő aláírással. MNL OL DF 260 501.

⁸ E lapok a füzet legújabb kori – fentiekben leírt – hibás beszámolásakor ráadásul még össze is keveredtek: a jelenlegi 6. oldal valójában a 7., míg a most hetessel jelölt a 6. oldal, mindezt a két oldalon szereplő kölcsönök sorrendje is alátámasztja: a *summa* csak akkor helyes, ha a két oldalt megcseréljük. Megjegyzendő, hogy a két forrásban szereplő minden összegzés helytálló.

⁹ Hierarchia catholica medii et recentioris aevi sive summorum pontificum, s. R. e. cardinalium, ecclesiarum antistitum series, ... e documentis tabularii praesertim Vaticani collecta, digesta, edita per *Conradum Eubel*. Tom. II. Monasterii, 1914. 24. o.

¹⁰ Arch. 1458–1526. I. 131. o.

¹¹ C. Tóth Norbert: Magyarország késő középkori főpapi archontológiája. Érsekek, püspökök, illetve segédpüspökök, vikáriusok és jövedelemkezelők az 1440-es évektől 1526-ig. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 27.) Győr, 2017. 129. o.

¹² Minderre összefoglalóan, hibás oklevéldátumokkal lásd: *Fraknoi* 1888. 101–102. o.

egy négyezer forintos kölcsön fejében vette zálogba. A mondott összeget még előző év telén – amikor Ulászló Csehországban volt¹³ – adta a boszniai végvárak, különösen Jajca és Levács védelmére az érsek. A zálog iktatása december 9-én ellentmondás nélkül lezajlott.¹⁴ A már meglévő zálogot a király 1504. március 17-én újabb kétezer forinttal terhelte meg,¹⁵ az iktatás 1504. április 18-án rendben lezajlott.¹⁶ Mindezek alapján e tételt legkorábban 1504 tavaszán írhatták le.

A 6. oldal harmadik tételében Bornemissza János nevével találkozunk, s noha nem szerepel neve mellett a „kincstartó” szó (*tempore domini Iohannis Bornemyza*), biztosak lehetünk benne, hogy a háromezer forint átadása hivatali ideje, 1500 márciusa és 1504. július eleje között történt.¹⁷

A negyedik tétel szerint a király a korona őrzéséért (*pro conservatione corone*) tartozik az érseknek háromezer forinttal. Bakóc Tamás egri püspököt Szapolyai István nádorral együtt 1493. október 17-én bízta meg a király a korona őrzésével és azt 1497. december 2-án – az országgyűlés nyomására – adta vissza.¹⁸

Az ötödik tételben szereplő hátralék Telegdi István kincstartósága idején (*pro tempore domini Stephani Thelegdy*), azaz 1504. augusztus vége és 1506. április eleje között keletkezett.¹⁹

Végül az utolsó bejegyzésben egy, a királyné révén (*medio reginalis maiestatis*) kölcsön adott kétezer forintról van szó. Itt minden bizonnyal Anna királynéről van szó, aki a koronázása, 1502. szeptember 29-e és halála, 1506. július 26-a között eltelt majdnem négy évben²⁰ közvetíthette a kölcsönt.

A tételek keltezésekor azonban nem kell csak az abban szereplő bejegyzésekre támaszkodnunk. Mint azt már korábban jeleztem, az uralkodó és a bíboros 1506 elején elszámolt egymással és erről március 1-jei kelettel egy oklevél is fennmaradt. A királyi kötelezettségvállalás szerint a Bakóc által Mátyás király halála óta nyújtott különböző összegű kölcsönök révén összegyűlt adósság fejében az uralkodó a hatezer aranyforintért elzálogosított Esztergom városán felül még 10 500 aranyforint visszafizetésére tett ígéretet.²¹

A fentiek alapján tehát a 2. jegyzék összeállítására legkorábban 1504 augusztusában, legkésőbb pedig 1506 februárjában kerülhetett sor Telegdi István kincstartósága idején, annak elkészítését pedig valószínűleg egyik írnokához köthetjük.²² Mivel elszámolásról van benne szó, valószínűleg

¹³ II. Ulászló király 1502. február eleje és április eleje között tartózkodott Prágában. C. Tóth Norbert: Az 1501. évi tolnai országgyűlés. (Adatok a királyi adminisztráció működéséhez.) *Századok*, 143. (2009) 1480. o.

¹⁴ Pór 1909. 153–159. o. Az 1502. szeptember 14-i királyi oklevél: MNL OL DF 237 915. Vingárti Geréb Péter nádor iktatóparancsa 1502. november 18-án, a budai káptalan jelentése 1502. december 24-én kelt. MNL OL DF 209 004.

¹⁵ MNL OL DF 237 916. Szövege: Függelék II. 4. sz.

¹⁶ MNL OL DF 237 921.

¹⁷ Arch. 1458–1526. I. 132. o.

¹⁸ Iván László: A visegrádi vár története a kezdetektől 1685-ig. Visegrád, 2004. 200., 202. o. A nyugta kiadását lásd: A Szapolyai család oklevéltára I. Levelek és oklevelek (1458–1526). Közreadja Neumann Tibor. (Magyar történelmi emlékek. Okmánytárak.) Budapest, 2012. 248. o. Az erről szóló tudósítások kiadását lásd: *Királyné Belcsák Eszter*: Tommaso Amadei esztergomi érseki helynök levelei a Modenai Állami Levéltárban (1495–1505). In: Mohács előtti magyar források olasz könyvtárakban. Szerk. Domokos György – Mátyus Norbert – Armando Nuzzo. Piliscsaba, 2015. 150–151., 164–166. o.

¹⁹ Arch. 1458–1526. I. 132. o.

²⁰ Györkös Attila: Reneszánsz utazás. Anna királyné 1502-es fogadtatásának ünnepségei Észak-Itáliában és Magyarországon. (Scriptores rerum Hungaricarum.) Máriabesnyő, 2016. 60., 86. o.

²¹ MNL OL DF 238 527. Szövege: Függelék II. 5. sz.

²² Vö.: Telegdi kincstartó egy 1504. évi levelének írásképeivel, amelyet balról az írnok, jobbról pedig Telegdi István írt alá. MNL OL DF 245 950.

akkor sem tévednénk nagyot, ha Telegdi kincstartóságból történt távozásához (1506. április 1–21. között)²³ kapcsoljuk annak keletkezését.

A korábban egy füzetnek vélt két forrást az előbbi megállapításoknak megfelelően a Függelék I-ben két részletben közlöm: a Vémeri Zsigmond kincstartó által készített három oldalas számadást 1499. május 28-i dátummal, a Telegdi István kincstartósága végén összeállított további négy oldalt pedig 1506. februári kelettel. A számadás után a Függelék II-ben további öt, a jegyzékben található kölcsönökkel kapcsolatos forrás szövegét közlöm.²⁴

FÜGGELÉK I.

1. [Buda,] 1499. május 28.²⁵

Vémeri Zsigmond budafelhévízi prépost, királyi kincstartó elszámolása a Bakóc Tamás esztergomi érsek által 1496 és 1499 között a királynak nyújtott kölcsönökről.

Két félbehajtott vízjeles²⁶ papírlapból álló nyolc oldalas cérnával összekötött füzet, amelynek első három oldalára írták a számadást, a 4–7. oldalai üresek, az utolsó oldalán későbbi kézzel: *Registrum domini Sigismundi olim thesaurarii super debitis regie maiestatis domino Strigoniensi*. PL EszM 49-10-25. (MNL OL DF 237 945.) pag. 1–8. (korábban 1–3.).

[pag. 1.]

Registrum super pecuniis a reverendissimo
domino Strigoniensi ad facta regie maiestatis
mutuo per condam thesaurarium regium
perceptis et contractis etc.

1496

Item feria secunda ante festum Beatorum Viti et
Modesti martirum (VI. 13.) hic Bude reverendissimus dominus
Strigoniensis dedit mutuo ad facta regie maiestatis
in monetis

fl. II^M

Item feria sexta proxima post festum Exaltationis Sancte
Crucis (IX. 16.) idem reverendissimus dominus Strigoniensis
dedit mutuo ad facta maiestatis regie in
auro medio Mendel prefecti Iudeorum
floreos noningentos, singulum aureum
seu florenum cum superadditione undecim
denariorum computando faciunt florenos 999

fl. I^M minus I

Item feria tertia ante festum Beati Michaelis
archangeli (IX. 27.) idem dominus Strigoniensis
dedit mutuo hic Bude ad facta regie maiestatis
in monetis florenos trecentos

fl. III^C

²³ Arch. 1458–1526. I. 132. o.

²⁴ Az oklevelek kiadása alapvetően az elfogadott forrásközlési szabályzatok alapján történt.

²⁵ Lásd az idézett Vémeri Zsigmond oklevelet. MNL OL DF 260 501.

²⁶ A vízjel a korban „szokásosnak” mondható: egy függesztővel ellátott kétkarú mérleg egy körben.

[pag. 2.]

fl. III^M III^C minus I

1497

Item feria quinta proxima ante festum Resurrectionis Domini (III. 23.)
idem reverendissimus dominus Strigoniensis
similiter mutuo dedit ad facta regie maiestatis
in Agria medio Georgii de Ews in
monetis florenos 2000

fl. II^M

Item sabbato, in festo Nativitatis Beati Iohannis
Baptiste (VI. 24.) idem reverendissimus dominus Strigoniensis
dedit simili modo mutuo ad facta regie maiestatis
medio eiusdem Georgii Ewsy iterum
in monetis in Agria florenos 1000²⁷

fl. I^Mfl. III^MSumma summarum facit fl. VI^M III^C minus I floreno

[pag. 3.]

De taxa seu contributione sexaginta denariorum
iuxta compotum cum reverendissimo domino Strigoniensi
factum pro mutuatis pecuniis ad facta regie maiestatis
dati sunt

fl. II^M VII^{½C}

Preterea ex manibus meis in sortem exolutionis
V^M florenorum auri, hoc est pro mutuatis pecuniis et
redemptione castri Chorgo²⁸ dedi ad manus
Angeli Kanczaler

fl. IIII^C

Insuper de quinquagesima Transsilvaniensis
dabuntur ad rationem summe prescripte

fl. I^M

De subsidio regni Sclavonie et pecuniis
mardurinalibus simul cum bonis suis dabuntur

fl. V^C

Restabunt solvendi floreni III^{½C} et sic
summa summarum facta premissorum solutione facit

fl. V^M

Feria tertia ante festum sacratissimi corporis Christi (V. 28.) 1499
S(igismundus) prepositus manu propria etc.

2. [1506. február]²⁹

[Telegdi István királyi kincstartó] elszámolása a Bakóc Tamás esztergomi érsek által 1494 és 1506 között a királynak
nyújtott kölcsönökről.

Két külön álló papírlap négy oldalán. PL EszM 49-10-25. (MNL OL DF 237 945.) pag. 1–4. (korábban 4–7.).

²⁷ A kölcsönökre lásd még Vémeri Zsigmond kincstartó 1497. június 20-i oklevelét: Függelék II. 3. sz.

²⁸ 1495. július 9-én a kalocsai káptalan előtt tiltakozott a fehérvári keresztesek konventjének képviselője az ellen, hogy Bakóc Tamás elfoglalja és felkérje a castellumot a királytól. MNL OL Diplomatai Levéltár, 106 681.

²⁹ Lásd a fentebb leírtakat és a király 1506. március 1-jei levelét. Függelék II. 5. sz.

[pag. 1. (4.)]

Solutiones, que videntur acceptate^a
in sortem debitorum reverendissimi domini Strigoniensi facte
1494

Tempore domini Q(uingueecclesiensis) in Hewesiensi soluti sunt	fl. I ^C
Pro tempore domini Bornemyza restituti sunt in Hewesiensi	fl. II ^C
In Barsiensi	fl. II ^C
In Gemiensi	fl. III ^C
In bonis abbatum de Porno et de Thyak et heremitarum de Monyorokerek	fl. LXX½
Iterum tempore Q(uingueecclesiensis) pro conservatione corone in Hewesiensi habuit	fl. I ^M
Ab eodem in eodem comitatu pro conservatione corone	fl. V ^E
Tempore eiusdem domini Q(uingueecclesiensis) in Transsilvania ad rationem domini Agriensis domino Vacienti dati sunt	fl. I ^C XL ³⁰
	fl. II ^M V ^E X½
	fl. I ^M X½
[pag. 2. (5.)] Tempore d(omini) Bornemyza in comitatibus secundam contributionem.	
Debita reverendissimi domini Strigoniensis faciunt	fl. XXVIII ^M VII ^C XI
Soluti sunt	fl. II ^M V ^C X½
Restant solvendi	fl. XXVI ^M II ^C den. L
Hoc advertendum, quod bona reverendissimi domini Strigoniensis nusquam sunt pro solutis computata.	

[pag. 3. (7.)]

Super debitis reverendissimi domini cardinalis Strigoniensis etc.

Anno 1496 medio domini Iohannis Schellenberg cancellarii Bohemie dedit dominus Strigoniensis regie maiestati mutuo fl. I ^M , super quibus habet litteras sue maiestatis manu propria subscriptas ³¹	fl. I ^M
Anno prescripto videlicet 1496 idem dominus Strigoniensis dedit regie maiestati mutuo fl. I ^M II½ ^C ,	

---

³⁰ Vö. az Ernuszt-számadáskönyv tételével: „Item domino episcopo Wacyensi ad relationem domini Agriensis relaxati sunt fl. 140”. MNL OL DF 252 487. fol. 46^v.

³¹ A kölcsönre lásd még a király 1496. június 11-i levelét. Függlék II. 2. sz.

super quibus similiter habet litteras sue maiestatis manu propria subscriptas	fl. I ^M I½ ^C
Anno similiter 1496 idem dominus Strigoniensis dederat cum domino Q(uingueecclesiensi) florenos II ^M , ex quibus deputati fuerunt in comitatu Simigiensi, Tholna et Baranya florenos I ^M , adhuc ad rationem domini Strigoniensis restarent solvendi	fl. I ^M
Anno similiter 1496 idem dominus Strigoniensis dederat Posonii regie maiestati super quibus habet litteras regie maiestatis manu propria subscriptas. ³²	fl. II½ ^M ,
Anno similiter 1496 obligatur regia maiestas eidem domino Strigoniensi pro II ^C XXIII vasis vinorum ab eodem in credentiam levatis	fl. II ^M VIII ^C XII
Anno similiter 1496 dedit idem dominus Strigoniensis florenos I ^M , ^b super quibus habet litteras regie maiestatis manu propria signatas	fl. I ^M
Summa fl. VIII ^M V ^C LXII	
[pag. 4. (6.) Preterea tempore domini Sigismundi prepositi thesaurarii regia maiestas mansit eidem obligata iuxta computum domini Strigoniensis	fl. I½ ^M
Preterea tempore condam domini Sigismundi prepositi thesaurarii ex pecuniis per dominum Strigoniensem regie maiestati mutuo datis, defalcatis solutionibus ad rationem huiusmodi debiti factis mansit maiestas sua obligata	fl. I½ ^M
Item civitas Strigoniensis impignorata est domino Strigoniensi ³³	fl. VI ^M
Tempore domini Iohannis Bornemyza ex pecuniis eiusdem domini Strigoniensis regie maiestati creditis restant solvendi	fl. III ^M
Pro conservatione corone regie maiestatis obligatur eidem domino Strigoniensi	fl. III ^M

³² A kölcsönre lásd még a király 1496. március 2-i levelét. Függelék II. 1. sz. A kölcsön politikai körülményeire lásd: *Neumann Tibor: A gróf és a herceg magánháborúja* (Szapolyai István és Corvin János harca a lipitói hercegségért). *Századok*, 148. (2014) 418. o.

³³ A kölcsönökre lásd a király 1502. szeptember 14-i (*Pör* 1909. 153. o.), valamint 1504. március 17-i és 1506. március 1-jei (Függelék II. 4–5. sz.) okleveleit.

Summa facit fl. XXIII^M LXII

Ultra summam prescripti debiti^a
obligatur regia maiestas pro tempore domini
Stephani Thelegdy thesaurarii fl. III^M

Item medio reginalis maiestatis idem dominus Strigoniensis
dedit mutuo fl. II^M

Summa facit XXVIII^M LXII

^a Az eredetiben: „acceptante” áll.

^b Utána kihúzza: „medio aug”.

^c Utána kihúzza: „dominus”.

FÜGGELÉK II.

A jegyzékekben szereplő kölcsönökkel kapcsolatos oklevelek

1. Pozsony, 1496. március 2.

II. Ulászló király kötelezettséget vállal, hogy a Bakóc Tamás egri püspök, főkancellár és Ernuszt Zsigmond pécsi püspök, kincstartó által az ország szükségleteire kölcsön adott 5000 forintot visszafizeti.

Papíron, a szöveg alatt a titkospecséttel. Prímási Levéltár, Esztergom: Esztergomi székesfőkáptalan hiteleshelyi levéltára 43-1-8. (MNL OL DF 208 936.)

Nos Wladislaus Dei gratia rex Hungarie Bohemieque etc. memorie commendamus et recognoscimus per presentes, quod nos a fidelibus nostris reverendis in Christo patribus dominis Thoma Agriensis, cancellario ac Sigismundo Quinqueecclesiensis, thesaurario nostro, ecclesiarum episcopis urgente rerum nostrarum et regni huius nostri necessitate, potissimum vero pro expeditione gentium contra Polonos, qui hiis diebus ex inductione illustris Iohannis Corvini ducis hoc regnum nostrum invaserant et incendia ac alia spolia publica commitebant ac etiam sedandas illas differentias, que per eundem ducem Corvinum in Croatia orte et suscitata fuerunt, quinque milia florenos in credentiam et spe mutue restitutionis levavimus. Volentes itaque nos eosdem dominos episcopos de rehabitione huiusmodi pecuniarum suarum reddere certiores, eisdem et consequenter hominibus suis per eos ad id deputare volentibus dicationi comitatum Simigiensis, Tholnensis et de Baronya proxime affuturam contulimus non obstante qualicunque ordinatione dominorum prelatorum et baronum ceterorumque regnicolarum, si quam fortassis de huiusmodi dicatione fienda facere intenderent, et si etiam prefatus dominus episcopus Quinqueecclesiensis officio thesaurariatus tunc minime fungeretur, ita tamen quod predictos quinque milia florenos imprimis et ante omnia pro se exigere et rehabere, residuum vero pro nostra maiestate fideliter administrari facere possint et debeant, imo damus et conferimus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in civitate nostra Poseniensi, feria quarta post dominicam Reminiscere, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto.

Wladislaus rex
manu propria scripsit

2. Buda, 1496. június 11.

II. Ulászló király elismeri, hogy Bakóc Tamás egri püspök kancellártól és Ernuszt Zsigmond zágrábi püspöktől a cseh kancellár révén kölcsön vett kétezer forintot; egyúttal meghagyja Ernuszt János lovászmesternek és Kanczler János budai polgárnak, hogy a kölcsön felét Zala megye adójából fizessék ki nekik.

Papíron, a szöveg alatt a titkospecséttel. Prímási Levéltár, Esztergom: Esztergomi székesfőkáptalan hiteleshelyi levéltára 5-7-6. (DF 208 566.) Vö. a király 1496. május 12-i, Ernuszt János lovászmesternek és Kanczler Angelo budai polgárnak szóló kötelezvényével. Uo. 34-2-29. (MNL OL DF 272 126.)

Nos, Wladislaus Dei gratia rex Hungarie Bohemieque etc. recognoscimus per presentes, quod nos a fidelibus nostris reverendis dominis Thoma Agriensis, cancellario et Sigismundo Quinqueecclesiensis ecclesiarum episcopis etc. ad certa negotia nostra et huius regni nostri expedienda spe mutue restitutionis et in credentiam medio magnifici Iohannis de Sellemberg, regni nostri Bohemie cancellarii duo milia florenorum levavimus et recepimus. Ut igitur istas pecunias facilius et absque aliquali difficultate rehabere valeant, vobis fidelibus nostris magnifico Iohanni Ernsth, agazonum nostrorum regalium magistro et circumspecto Iohanni Canczlyr, civi huius civitatis nostre Budensis annuimus et concessimus et presentibus committimus, quatenus medietatem huiusmodi debiti, hoc est mille florenos, de pecuniis proxime future contributionis comitatus Zaladiensis presentium vigore prefatis dominis episcopis aut hominibus suis exolvere reddereque et restituere absque omni prorsus difficultate et defectu possitis et debeatis, imo annuimus et concedimus liberamque auctoritatem damus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Bude, in festo Beati Barnabe apostoli, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto.

Wladislaus rex
manu propria scripsit

3. Buda, 1497. június 20.

Vémeri Zsigmond leleszi prépost, a királyi jövedelmek adminisztrátora bizonyítja, hogy Ősi György, az egeri püspökség kormányzója Bakóc Tamás püspök parancsára a püspökség jövedelmeiből az eddigi kétezer aranyforinton felül újabb ezret, immáron összesen háromezer aranyforintot adott kölcsön a királynak.

Papíron, a szöveg alatt papírfelzetes gyűrűspeccéttel. Primási Levéltár, Esztergom: Esztergomi székesfőkáptalan hiteleshelyi levéltára 14-7-12. (MNL OL DF 208 723.)

Nos, Sigismundus prepositus de Lelez administrator regius etc. recognoscimus per presentes, quod egregius dominus Georgius de Ews, gubernator episcopatus Agriensis dedit et accomodavit ex voluntate et mandato reverendissimi domini Agriensis de proventibus eiusdem episcopatus Agriensis nobis mutuo et sub spe restitutionis ad facta et expeditiones negotiorum serenissimi domini nostri regis ultra illos duo milia florenos auri, quos prius iuxta contenta aliarum litterarum nostrarum recognitionalium nobis accomodaverat, iterum mille florenos auri, qui invicem computandi faciunt tria milia florenorum auri, quos nos de proxime futuris proventibus eiusdem serenissimi domini nostri regis eidem domino Agriensi aut pretacte ecclesie sue seu prefato domino Georgio de Ews in auro modis omnibus reddere et restituere promittimus harum nostrarum propria manu nostra scriptarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Bude, feria tertia proxima ante festum Nativitatis Beati Iohannis Baptiste, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo.

4. Buda, 1504. március 17.

II. Ulászló király a Bakóc Tamás esztergomi érsek által kölcsön adott 2000 forintot ráterheli a már korábban 4000 forintért az érseknek meg unokaöccseinek, Erdődi Péternek, Pálnak és Jánosnak, valamint unokatestvérének, Bálintnak zálogba adott Esztergom királyi város zálogösszegére, és vállalja, hogy a város csak a mondott 6000 forint fejében váltható vissza.

Hártyán, függőpecsét selyemzsinórjával. PL EszM 49-3-2. (MNL OL DF 237 916.) – A hátlap közepén: Registrata folio CCCLXVI, anno 1502.

Nos, Wladislaus Dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit, universis, quod cum anno superiore castra nostra Boznensia, precipue vero castrum Jaycza propter Thurcorum continuas incursiones in maximo discrimine laborare cognovissemus, nec potuissemus subito, uti opus erat, aliunde comode succurrere, ad reverendissimum in Christo patrem dovinum Thomam cardinalem Strigoniensem etc. recursum habuimus ab ipsoque ac fratribus suis infrascriptis pro eiusdem castrum necessitate quatuor milia florenos auri mutuo et sub spe restitutionis levavimus et recepimus, quibus militum presidia ad idem castrum Jaycza et cetera castra nostra Boznensia comparavimus et transmisimus eademque castra ab hostium conatibus tunc conservavimus, pro quibus quidem quatuor milibus florenis tunc civitatem nostram Strigoniensem simul cum universis suis utilitatibus vigore aliarum litterarum nostrarum desuper confectarum eidem domino Strigoniensi ac fratribus suis usque ad tempus redemptionis inscripsimus et impignoravimus. Nunc vero cum idem castrum Jaycza longe in maiore periculo positum videamus, magnam siquidem partem

muri eiusdem ob frequentes terre motus corruisse et solo equatam fore et reliquas etiam partes ruinam minari, Thurcos vero sine intermissione circumcursare intelligamus, nec habeamus, unde tanto et tam gravi periculo eiusdem castrum Jaycza ob multas alias nostras et regni nostri necessitates subveniamus, rursus ad eundem dominum Thomam cardinalem recursum habuimus atque ab eodem ac egregiis Petro, Paulo et Iohanne Erdwedey nepotibus ex fratribus, necnon Valentino patruale suis duo milia florenorum auri levavimus et recepimus. Ob hoc volentes eundem dominum Thomam cardinalem ac prefatos fratres et nepotes suos eorundemque fratrum et nepotum heredes et posteritates suos universos de solutione huiusmodi summe florenorum certos et securos reddere eandem civitatem nostram Strigoniensem simul cum suburbiis ac omnibus eiusdem utilitatibus, proventibus, censibus, theloneis silvarum, necnon taxis ordinariis et extraordinariis ac iurisdictionibus suis omnino sub eisdem obligamentibus, promissionibus, clausulis, pactis, punctis et conditionibus in prioribus litteris nostris inscriptionalibus sive impignoracitiis contentis expressis et declaratis ultra predictam summam quatuor milium florenorum auri etiam in huiusmodi duobus milibus florenis auri eidem domino Thome cardinali ac prefatis Petro, Paulo, Iohanni et Valentino, fratribus scilicet et nepotibus suis eorundemque fratrum suorum heredibus et posteritatibus universis atque illi vel illis, cui vel quibus iuxta formam et continentiam dictarum aliarum litterarum nostrarum inscriptionalium testamentaliter vel aliter qualitercunque legare vel disponere eundem dominum Thomam cardinalem contingeret, rursus et iterum ac de novo duximus inscribendam et impignorandam, ita videlicet, ut civitas ipsa nostra Strigoniensis iam deinceps non solum pro prioribus quatuor milibus, sed pro sex milibus florenis auri sit et habeatur inscripta et impignorata, immo inscribimus et impignoramus per presentes, promittentes in verbo nostro regio huiusmodi nostras inscriptiones, tam scilicet priores, quam etiam presentes inviolabiliter et inconcusse in omnibus suis clausulis et punctis observare, ad quod etiam heredes et successores nostros reges obligamus et obligatos fore decernimus, eo presertim respectu, quod pecunias huiusmodi non ad nostra privata facta vel comoda, sed dicti castrum Jaycza et consequenter huius totius regni necessitates evidenter ac manifeste recepimus et exposuimus harum nostrarum manu nostra propria subscriptarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Bude, in dominica Letare, anno Domini millesimo quingentesimo quarto, regnorum nostrorum Hungarie etc. anno quartodecimo, Bohemie vero tricesimo quarto.

Wladislaus rex
manu propria scripsit

5. Buda, 1506. március 1.

II. Ulászló király emlékezetül adja, hogy Mátyás király halála óta Bakóc Tamás egri püspök, majd esztergomi érsek, bíboros a Magyar Királyság kiadásainak fedezésére adott összegek fejében – miután Telegdi István kincstartóval elszámolást készített – az érseknél 6000 aranyforintért zálogban lévő Esztergom városán felül még 10 500 aranyforinttal tartozik, amelynek visszafizetésére ezúton kötelezi magát.

Hártyán, két függőpecsét selyemzsinórjával. PL EszM 10-7-6. (MNL OL DF 238 527.) Kiadása: *Podhradczky József*: Adatok Bakocs Tamás esztergomi érsek életéből. *Magyar Academiai Értesítő*, 15. (1855) 9–10. sz. 568–569. o., február 24-i kelettel.

Nos, Wladislaus Dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. recognoscimus et tenore presentium notum facimus, quibus expedit, universis, quod cum superioribus hiis annis, post obitum scilicet serenissimi principis condam domini Mathie regis etc., predecessoris nostri bone memorie, et eo quidem tempore, quo exercitus ille Bohemorum, quem vulgus nigrum appellabat, residua stipendia ab ipso serenissimo domino Mathia rege sibi debita non sine insolentia et belli hostilitatisque comminatione a nobis tanquam illius successore hocque regno nostro Hungarie efflagitaret, preterea ad tutelam defensionemque et conservationem castrorum finitimorum, presertim vero Bozensium, que in extremo periculo posita erant, equestres pedestresque copie nobis comparande forent, et in his plurimisque aliis difficultatibus maxima pecuniarum inopia premeremur, nec haberemus et neque sciremus unde et qualiter tot tantisque malis et periculis, que undique imminabant, occurrere providereque possemus, tandem ad reverendissimum in Christo patrem, dominum Thomam, tunc episcopum ecclesie Agriensis, nunc vero cardinalem et archiepiscopum Strigoniensem recursum habuimus et ab eodem per magnos variosque labores mutuo et sub spe restitutionis diversas pecuniarum summas, diversis tamen temporibus, prout ipse conquirere poterat, extorsimus potiusque recepimus, super quibus omnibus litteras nostras manu propria subscriptas eidem dederamus. Cum vero frequenter et presertim proximis his diebus prefatus dominus cardinalis instantius eiuscemodi creditum repeteret, commisimus fideli nostro magnifico Stephano de Thelegd, thesaurario nostro, ut nostro nomine cum ipso domino cardinale omnium in suprascriptis temporibus utrinque datorum et acceptorum rationem poneret illamque videret, calcularet et conficeret, a quo postea facti sumus certiores, quod requisitis

preteritorum thesaurariorum nostrorum registris perlectisque et diligentissimo calculo discussis et omnibus bene riteque computatis invenit nos ex pecuniis numeratis per ipsum dominum cardinalem, ut dictum est, nobis pro premissis regni huius necessitatibus et periculis evitandis mutuo datis deberi adhuc eidem reverendissimo domino cardinali ultra illa sex milia florenorum, pro quibus civitas nostra Strigoniensis vigore aliarum litterarum nostrarum eidem per nos est inscripta, florenos auri decem milia et quingentos. Nos itaque rationis huiusmodi discussionem et calculum approbantes et ratificantes presertimque de levatis per nos huiusmodi pecuniis recordamur, et alioquin ex litteris nostris manu nostra propria, ut premissum est, subscriptis, ratio ipsa vera iustaque esse dinoscitur. Volentes itaque eundem dominum cardinalem de satisfactione et restitutione earundem pecuniarum reddere securum, promissimus et promittimus in verbo nostro regio pretactam florenorum auri decem milium et quingentorum summam eidem reverendissimo domino cardinali integre et omni effectu, brevi temporis intervallo reddere et persolvere, casu vero, quo eundem mori contingeret, fratribus et nepotibus ac consanguineis suis, puta Petro, Paulo, Iohanni, Laurentio et Valentino Bakocz de Erdewd eorundemque heredibus, vel cui aut quibus in vita vel in mortis articulo testamentaliter vel aliter qualitercumque commiserit seu legaverit, absque omni allegatione similiter plene et integre reddere et persolvere, ad quod etiam heredes et successores nostros reges Hungarie obligamus et obligatos fore decernimus et declaramus. Attento potissimum, quod pecunias huiusmodi non ad nostra privata facta vel commoda, sed totius regni huius evidenter et manifeste recepimus et convertimus. In cuius rei memoriam, fidem et testimonium roburque et firmitatem has nostras secreti sigilli nostri appensione roboratas et propria manu nostra subscriptas, quandoquidem supradictas alias litteras nostras post factam rationem nobis redditas apud nos retinuimus, eidem domino cardinali duximus concedendas. Datum Bude, in dominica Invocavit, anno Domini millesimo quingentesimo sexto, regnorum nostrorum Hungarie etc. anno sextodecimo, Bohemie vero tricesimo sexto.

Wladislaus rex

manu propria scripsit

[*A szöveg alatt, a király aláírása mellett:*] Ceterum, ut in facto prefati debiti omne dubium omnisque suspicio tollatur utque prefatus dominus cardinalis de prefata nostra promissione securior reddatur, pro maiore cautela et testimonio penes sigillum nostrum his appensum etiam sigillum fidelis nostri spectabilis et magnifici domini Emerici de Peren, comitis perpetui Wywariensis et prefati regni nostri Hungarie palatini fecimus appendi et manu eiusdem propria se subscribi.

Emericus de Peren
pallatinus etc. manu propria

RÖVIDÍTÉSEK

- Arch. 1458–1526. I. *C. Tóth Norbert – Horváth Richárd – Neumann Tibor – Pálosfalvi Tamás: Magyarország világi archontológiája 1458–1526. I. Főpapok és bárók. (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak.) Budapest, 2016.*
- Fraknoi* 1888. *Fraknoi Vilmos: Bakocs Tamás primás birtokszerzeményei. Századok, 22. (1888) 97–128. o.*
- MNL OL DF Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Fényképgyűjtemény
- Pór* 1909. *Pór Antal: Esztergom királyi város elzálogosítása 1502-ben. Történelmi Tár, 32. (1909) 153–159. o.*
- PL EszM Primási Levéltár, Esztergom: Esztergomi Székesfőkapitán Magánlevéltára